

אסמאעיל הוראות, שהמהלומה האווירית המשותפת הסורית-מצרית תבוצע בשעה 1405 ביום 6 באוקטובר. כמו כן ניסח את הפקודה להתחלת ביצוע מבצע "בדר".

ביום 3 באוקטובר יצא פריק אול אחמד אסמאעיל לדמשק יחד עם כהא ארדין נופל. השניים נפגשו בדמשק עם שר ההגנה הסורי לוא מצטפא טלאס ואנשי מפקדתו, וסוכמו הפרטים האחרונים של מבצע ההתקפה "בדר" בחזית המצרית והסורית בהתאם לתכניות שעובדו ולומנים שנקבעו.

פריק אול אחמד אסמאעיל נעל את הפגישה הגורלית באומרו, שהמערכה העומדת להתרחש תהיה קשה וארוכה, והערבים יכו בכל כוחם בכל מקום ובעומק. כל אחד מכין את המשמעות המכרעת של ההחלטה, וכל אחד מלא תקווה שהפעולה תוכתר בהצלחה ובה נתגבר על כל הסכנות המחושבות.

בצהרים קיבל הנשיא חאפטי אל-אסד את המפקד הכללי של הכוחות המזוינים המ-אחדים, והעביר לידיו את פרטי מבצע ההתקפה האסטרטגי "בדר", שתוכנן להת-חיל בשעה 1405 ביום ה-6 באוקטובר 1973. אחרי כן חזר אחמד אסמאעיל לקהיר כדי לעבד את הפרטים האחרונים של המערכה הגורלית.

מפקדי אגף המבצעים המצרי, אגף המבצעים הסורי ואגף המבצעים המיוחד המאוחד. מטרת הפגישה הייתה לדון במכלול הגור-מים הרלבנטיים ולקבוע באיזו מידה מוכנים הכוחות המזוינים לפעולה התקפית. לקבוע את יום התחלת ההתקפה בכל חזית, לברוק את מצב הגאות והשפל, מצב האוויר, אורך הלילה והיום, הירח, רמת האימונים של הכוחות ואת כושרם הקרבי. כמו כן נסקרו בפגישה זו המצב הפנימי בישראל עד לסוף שנת 1973, ונבדק המצב הבינלאומי והשפעי-תו על מהלך הקרבות הצפויים. בפגישה זו הוסכם, שהחורש המתאים ביותר לביצוע הפעולה הוא ספטמבר או אוקטובר 1973, בהנחה שהתאריך השני הוא נוח יותר. נקבע שפריק אול אחמד אסמאעיל יעביר עניין זה לשיקולה הסופי של ההנהגה המדינית.

בפגישה נוספת עם אגפי המבצעים סוכם שהיום הנוח ביותר להתחלת ההתקפה הוא 10 במרדאן, שהוא ה-6 באוקטובר. בערב ה-6 בספטמבר הוציא פריק אול אחמד אסמאעיל הנחיות מטעם המפקדה הכללית המאוחדת להעמיד את הכוחות המזוינים הסוריים והמצריים במצב הכן לקראת פעולת ההתקפה "בדר" תוך חמישה ימים החל מאור ראשון ל-1 באוקטובר 1973. ב-1 באוקטובר הוציא פריק אול אחמד

כמו כן נבדק אלו אמצעים אפשר יהיה להקציב לביצוע המהלומה הזאת, שכל הנוכחים היו משוכנעים בהשפעתה המכ-רעת על כל מהלכי הקרב. ב-22 במאי הוציא המפקד הכללי של הכוחות המזוינים המ-אחדים הנחיות לגבי הרעיון הכללי של מבצע ההתקפה האסטרטגי "בדר" לחזית הסורית והמצרית, וקבע לכל חזית את הצעדים והפעולות המוטלים עליה, לרבות פרקי הזמן שבו היא חייבת לבצעם. בבוקר ה-7 ביוני קבע פריק אול אחמד אסמאעיל את המטרה האסטרטגית הצבאית של המפקדות הסורית והמצרית. הוא קבע למפקדות אלה את מטרת ארגון שיתוף הפעולה בין החזיתות, הציג את רעיון פעולת ההתקפה לכוחות הסוריים והמצרי-ים בשתי החזיתות, ובדק את הארגון האופרטיבי בחזיתות ואת העתודה הכללית בהן. באותו יום, כלומר ב-7 ביוני, ארגן לוא כהא ארדין נופל את שיתוף הפעולה בין החזית המצרית לסורית.

באוגוסט 1973 התקיימה כנמל אלכסנדר-ריה אחת הפגישות החשובות ביותר לתכנון ולתיאום. בפגישה זו נועד המפקד הכללי של הכוחות המזוינים המאוחדים עם ראשי המטות של הכוחות המזוינים המצריים והסוריים, עם מפקדי הענפים העיקריים, עם

הלהסיג את כוחות הצליחה המצריים מערבה? קווי המחלוקת בין סאדאת לרמטכ"ל המצרי

פריק סעד אלדין אלשאדילי*

בעייתיות זו התחדדה כמוחד במערכת יחסיו של סאדאת עם הצמרת הצבאית המצרית, משום שהוא לא חילק עמה (וגם לא עם הצמרת האזרחית) את שיקוליו, דעותיו וכוונותיו. הדבר בא לידי ביטוי בהתייחסות השונה לחלוטין של סאדאת, לעומת זו של שאדילי, כלפי המצב שנוצר בשדה הקרב עקב הפריצה הישראלית לגדה המערבית של תעלת סואץ. בעוד ששאדילי נחרד נוכח סכנת כיתור הכוח המצרי בסיני וחיסולו, ולפיכך דרש להסיג את רובו לגדה המערבית, חשוב היה לסאדאת דווקא לשמור על ההישגים הטריטוריאליים בסיני, מאחר שתכנוניו התבססו על ההערכה, שמעצמות-העל ימנעו מישראל להכריע צבאית את המערכה, וכל פיסת קרקע התפוסה על-ידי צבאו בסיני תשפר את מעמדו במו"מ שיפתח עם סיום המלחמה.

המפורט והמקצועי ביותר מבין הספרים שנכתבו אודות מלחמת יום הכיפורים במצרים ובעולם הערבי. בקטעים הבאים, שסודרו בסדר כרונולוגי, מתאר שאדילי בפירוט את התפתחות המחלוקת בינו לבין סאדאת; מומחשת בהם הבעייתיות הנוצרת פעמים רבות במערכת יחסיו הדרג המדיני העליון עם הפיקוד הצבאי הבכיר, כתוצאה מהפרספקטיבות השונות שמכתיבים להם תפקידיהם. כך, בבואו לקבל החלטות, ניצבות לעיני הדרג המדיני תמונת המצב הכוללת והמטרות קצרות וארוכות הטווח של המדינה המ-נחלת מלחמה, והוא מתחשב לעיתים בשיקולים שאינם קשורים למצב בשדה הקרב; מה שאין כן לגבי הפיקוד הצבאי הבכיר, שתמונת המצב בשדה הקרב היא המרכיב הדומיננטי בשיקוליו.

במהלך מלחמת יום הכיפורים פרצו חילוקי דעות בין סאדאת ושר המלחמה המצרי לבין ראש מטה הצבא פריק (רביאלוף) סעד אלדין אלשאדילי, בנוגע למהלכים שיש לנקוט עם התבססות הכוח הצולח המצרי בסיני, ומאוחר יותר עם הפריצה הישראלית לגדה המערבית של תעלת סואץ. על רקע מחלוקת זו סולק שאדילי לאחר המלחמה מתפקידו, וסאדאת האשימו בויכרונותיו, שהחלו להתפרסם ב-1976, כי "איבד את עשתונותו" לקראת סוף המלחמה.

שאדילי הגיב בפרסום ספר אודות מלחמת יום הכיפורים וההכנות לקראתה, בו הציג בין השאר את גרסתו הוא למחלוקת האמורה. הספר, שקטעים ממנו החלו להתפרסם בעיתונות הערבית ב-1978, הנו

* ערך והוסיף הערות - רס"ג אורי.

לסיום, כמה מלים אודות הביוגרפיה והאישיות של מחבר הקטעים שיוצגו להלן. שארילי הנו קצין צבא מקצועי (וליד 1922) שהחל את הקריירה שלו ב־1940 עת נכנס לקולג' הצבאי בקהיר. הוא השתתף בכל המלחמות נגד ישראל, ועיקר שירותו עשה בכוחות הקומנדו והצנחנים. במהלך שנות השישים קנה לעצמו שם של קצין אומץ בעל כושר מנהיגות שאינו חושש מהבעת דעותיו האישיות. לאחר מלחמת ששת הימים מונה למפקד הכוחות המיוחדים, ולאחר מכן למפקד פיקוד הים־האדום. במאי 1971, שעה שסאדאת הכריע סופית את יריבו במאבק על ירושם שלטונו של נאצר, מונה לרמטכ"ל, ובמסגרת תפקידו זה נטל חלק חשוב בהכנות למלחמת יום הכיפורים. בעקבות המלחמה הודח כאמור, מתפקידו, ובראשית 1974 נשלח ל"גלות" כשגריר מצרים בלונדון; משם הורחק לפורטוגל, לאחר שמתח ביקורת פומבית על סאדאת. ב־1978 יצא חוצץ נגד דרכו המדינית של סאדאת, ומאז נודד במדינות ערב ומנסה לארגן אופוזיציה למשטר סאדאת.

11 באוקטובר

מהתקפות הנגד של האויב בימים 8-9 באוקטובר היה ברור, כי האויב ירכו את התקפתו בכיוון הגזרה המרכזית, ציר טסה-אסמעי-ליה שבקרבת הארמיה השנייה. על-כן החלטתי לבקר בארמיה השנייה פעם נוספת. ב־11 באוקטובר ערכתי את ביקורי השני בחזית, שם נפגשתי עם לוא סעד מאמון ועמיד חסן אברוסערה! המצב בחזית הארמיה היה רגוע. היינו משוכנעים, כי כוחותינו מסוגלים להדוף כל התקפה משורינית.

לאחר שובי מן החזית ב־11 באוקטובר, פנה אלי השר² בנושא פיתוח התקפתנו לעבר המצרים. אני התנגדתי לרעיון, בשל סיבות אותן הזכרתי קודם לכן,³ והוספתי: "חיל האוויר הישראלי עדיין חזק ומהווה איום חמור לכל כוחות יבשתיים הנעים במרחב ללא חיפוי אווירי. עלינו ללמוד לקח מן הניסיון הקשה שעברה חטיבת חי"ר 1 אתמול."⁴ נראה היה לי, כי הוא שוכנע.

14-12 באוקטובר

בבוקר ה־12 באוקטובר פנה אלי השר פעם נוספת בטענה, כי מטרת ההתקפה היא להפחית מהלחץ על החזית הסורית. התנגדתי שוב לרעיון, בהנחה כי התקפתנו לא תצליח ולא תפחית מהלחץ על החזית הסורית. כן הוספתי: "בידי האויב שמונה חטיבות שריון מולנו, והוא לא יאלץ להביא כוחות נוספים מן החזית הסורית, שכן כוחות אלו מסוגלים להדוף כל התקפה שנבצע. אין ברשותנו הגנה אווירית ניידת, אלא מספר מועט של טילי "סאם-7", שאינם מסוגלים להגן על כוחותינו היבשתיים. כוחותינו האוויריים הנם חלשים ואינם מסוגלים לעמוד בקרבות אוויריים עם הכוחות האוויריים הישראליים. כתוצאה

מכך, יהיו כוחות היבשה שלנו טרף קל לכוחות האוויריים הישראליים, מיד עם צאתם מתחום ההגנה האווירית, כלומר במרחק של 15 ק"מ מזרחית לתעלה. אם נבצע פעולה זו, אנו עתידים לגרום להשמדת כוחותינו מבלי לסייע להפחתת הלחץ בחזית הסורית."

בסביבות הצהריים שב השר לנושא זה בפעם השלישית תוך 24 שעות ואמר: "ההחלטה המדינית מחייבת אותנו לפתח את ההתקפה לעבר המצרים, ועלינו להתחיל בכך השכם בבוקר ה־13 באוקטובר". בשיחות עם לוא סעד מאמון ולוא עבד אלמנעם ואצל⁵ לא הסתרתי מהם, כי גם אני התנגדתי להוראות אלו, אך נאלצתי לבצען. שחתי ודנתי בנושא פעם נוספת עם השר, והוחלט לזמן את סעד מאמון ואת עבד אלמנעם ואצל לשיבה במפקדה בשעה 1800 באותו יום.

בישיבה זו, שנמשכה עד השעה 2300, חזר כל אחד שוב ושוב על נקודת השקפתו, אך השר העליק על כך שההחלטה הנה מדינית, ועליו לקבלה. כל מה שניתן היה לעשות הוא — לדחות את ההתקפה עד לבוקר ה־14 באוקטובר, במקום ה־13 באוקטובר כפי שנקבע. החלטה זו הייתה הטעות הגדולה הראשונה שעשתה ההנהגה המצ-רית במהלך המלחמה. טעות זו הביאה אותנו לסדרה נוספת של טעויות, אשר להן נודעה השפעה רבה על מהלך המלחמה ותוצאותיה.

בעת שהכנו את התכנית לצליחת התעלה, לא שללנו את האפשרות, כי האויב יבקיע את עמדותינו, הן בשלבים שלפני הצליחה, הן בעת הצליחה והן לאחריה. יתר-על-כן חזינו גם מהם האזורים המשוערים בהם יעבור האויב, וקבענו שלוש נקודות משוערות, שאחת מהן הייתה דורוסואר. ערכנו תכניות מתאימות להלום בהבקעות אלו מיד עם ביצוען, קבענו את סוג הכוחות שיעסקו בכך, ואימנו כוחות אלו לביצוע המשימות.

כדי למגר כל הבקעה בשלביה הראשוניים, ריכזנו את רוב הטנקים באזור הקרמי. סה"כ הטנקים שהיו ברשותנו בתחילת המלחמה הגיע לכדי 1,700. 1,350 מהם ריכזנו בחזית התעלה, ו־100 טנקים נוספים פיזרנו באזור הים האדום ובמקומות אחרים במצרים. את השאר (250 טנקים) החזקנו כעתודה אסטרטגית. במסגרת העתודה האסטרטגית הוכנסה חטיבת השריון עליה הוטלה השמירה על ארמון הנשיאות, כשלארשותה כ־120 טנקים.⁶

בהתאם לתכנית הוחלט, כי הארמיות השנייה והשלישית תצלחנה עם 1,000 טנקים, וכי 350 טנקים יישארו במרחק של 20 ק"מ מערבית לתעלה. טנקים אלו נמצאו במסגרת סד"כ דיביזיית השריון 4, אשר הגנה על עורף הארמיה השנייה, ודיביזיית השריון הרביעית, אשר הגנה על עורף הארמיה השלישית. הימצאותן של שתי דיביזיות אלו במקומותיהן היוותה ערובה

לכך, שכל הבקעה לאורך החזית מצד האויב תמוגר. ההחלטה לפתח את ההתקפה (שהתקבלה בערב ה־12 באוקטובר), ובעקבות זאת שיגור דיביזיות השריון 4 ו־21 (להוציא חטיבת שריון אחת) היוותה, כאמור, שגיאה חמורה. החל מבוקר ה־14 באוקטובר לא הייתה ברשותנו מערכת לתעלה (באזור הארמיות השנייה והשלישית) אלא חטיבת שריון אחת. כאן הופר האיזון, ונוצר מצב אידיאלי להבקעת עמדותינו על-ידי האויב.

15 באוקטובר

בבוקר ה־15 באוקטובר הצעתי לשוב ולרכו את דיביזיית השריון 21 ודיביזיית השריון 4 מערבית לתעלה, כדי שנוכל להשיב את האיזון במצב ההגנה שלנו. השר התנגד לכך בטענה, שהוצאת כוחות אלו תשפיע על מוראל החיילים, ושהאויב יפרש זאת כסימן לחולשה ויגביר את לחצו על כוחותינו, ושבבקעות זאת תהפוך הנסיגה לפניקה. לא הסכמתי לדעתו. שוחחנו בשתי שפות שונות, איש מאתנו לא הצליח להשתכנע מדברי זולתו. סיבה נוספת לאי הוצאת הכוחות הייתה גורם מדיני. הוחלט שסאדאת יישא נאום מדיני חשוב בפני מועצת העם המצרית, והוא חפץ שקולו יישמע בארה"ב ובישראל מעמדת כוח.

16 באוקטובר

בבוקר ה־16 באוקטובר הגיע למפקדה הכל-לית של הכוחות המזוינים מידע ראשוני על הבקעת האויב. המידע היה מקוצר ולא עורר חרדה. בשעות אחר-צ של אותו יום כינסנו ישיבה במרכז הפיקוד כדי לדון במצב. הסכמתי עם השר שנפנה מהלומה חזקה נגד האויב באזור ההבקעה בבוקר ה־17 באוקטובר. בר. אך דעותינו היו חלוקות פעם נוספת לגבי אופן הנחתת מהלומה זו.

אני הייתי איתן בדעתי הקודמת (ההכרח בהשבת האיזון לעמדות ההגנה שלנו על-ידי הוצאת חלק מכוחותינו ממזרח אל מערב התעלה), אך תוך שינוי השיטה בהתאם למצב החדש. ב־15 באוקטובר הצעתי להוציא את דיביזיות השריון 21 ו־4, אך למחרת לא קל היה להוציא את דיביזיות השריון 21, כשהיא נתונה ללחץ האויב. לכן הצעתי להוציא את דיביזיית השריון 4 וחטיבת השריון 25 מגזרת הארמיה השלישית במהלך הלילה, ולהנחית את המהלומה העיקרית בכוח של שתי חטיבות שריון בגזרת ההבקעה מערבית לתעלה בכיוון צפון-מזרח.

השר עדיין התנגד לכל רעיון בדבר הוצאת הכוחות מן המזרח אל המערב, ובעקבות זאת סירב להוציא את דיביזיית השריון 4. ביני לבין השר היה קיים ניגוד מוחלט. אני רציתי שהמהלומה העיקרית תופנה אל הפרצה ממערב לתעלה, תוך הנחתת מהלומה משנית על פתח הפרצה ממזרח לתעלה. לעומת זאת, סבר השר, כי

מצב האויב היה כלהלן:

א. מערבית לתעלה היו ארבע חטיבות שריון, חטיבת חי"ר ממוכן וחטיבת צנחנים. כוח זה נכלל במסגרת שתי אוגדות: אוגדה בפיקודו של האלוף שרון (שתי חטיבות שריון וחטיבת צנחנים) שהפעילה לחץ בכיוון עורף הארמיה השנייה, ואוגדת שריון נוספת של האלוף ברן (שתי חטיבות שריון וחטיבת חי"ר ממוכן) שהפעילה לחץ בכיוון עורף הארמיה השלישית.

ב. שתי אוגדות שריון של האויב ממזרח לתעלה (כל אחת מהן בת שתי חטיבות שריון וחטיבת חי"ר ממוכן) עסקו בריתוק כוחותינו ממזרח לתעלה.

ג. לאחר שהצליח האויב להשמיד או לשדק את גדודי טילי הסאם שרוכזו ממערב לתעלה, עד לעומק של 15 ק"מ בקירוב, היה ביכולתו זו הפעם הראשונה מתחילת המלחמה להפעיל את כוחותיו האוויריים לשם סיוע לכוחות היבשה.

מצב הארמיה השנייה היה כלהלן:

• במזרח – שלוש דיביזיות חי"ר, דיביזיית שריון וחטיבת שריון.

• במערב ובדרום תעלת אסמעיליה – חטיבת צנחנים ושני גדודי קומנדו.

• במערב ובצפון תעלת אסמעיליה – חטיבת שריון.

מצב הארמיה השלישית היה כלהלן:

• במזרח – שתי דיביזיות חי"ר, חטיבת שריון, חטיבת חי"ר וחטיבה אמפיבית.⁹

• במערב – חטיבת חי"ר ממוכן, הדרג השני של הארמיה כולל את דיביזיית שריון 4, שעליה הוטלה ההגנה על האזור המשתרע מתעלת אסמעיליה¹⁰ בצפון ועד ג'בל עתקה בדרום. דיביזיה זו פעלה על-פי הוראות מן המפקדה הכללית.

• העתודה האסטרטגית כללה את חטיבת השריון של משמר ארמון הנשיאות שרוכזה באזור קהיר.

ברור היה כי מערך כוחותינו לא היה מותאם כלל ועיקר לצורכי המלחמה. אחריות כל מפקד הנה לרכו את כוחותיו ואפשרויותיו בקרב, ולא להתייר לחלק מכוחותיו להילחם ולהישמד טיפין טיפין, בעוד שאר הכוחות צופים באדישות.

תכנית האויב הייתה ברורה – כיתור הארמיה השנייה והארמיה השלישית, והוא פעל כל יום למען הרחבת הפרצה באזור דורסואר. אנו לא ציפינו מכוחותינו לניסים ונפלאות. חטיבת צנחנים מצרית הנכנסת לקרב קשה נגד אוגדת שריון, הכוללת שתי חטיבות שריון וחטיבת צנחנים ישראלית, יכולה להתמיד בהתנגדותה 3-4 ימים נוספים, אך לא לנצח.

טבלת השוואת הכוחות בינינו ובין האויב העידה בבחירות כה רבה על הביקורת הנדרשת, עד כי כל אורח, שאינו מבין דווקא בענייני צבא, יכול היה להשתכנע כי מערך זה מוטעה, ואם לא יתוקן מיד, תתרחש שואה. למרות זאת לא הצלחתי לשכנע את שר המלחמה ואת הנשיא סאדאת לשנות

ואגדות ממערב לתעלה, האחת בפיקודו של האלוף שרון שכללה חטיבת שריון וחטיבת חי"ר, והשנייה בפיקודו של האלוף ברן שכללה שתי חטיבות שריון. נגד כוחות אלו הפנתה המפקדה המצרית את חטיבת השריון 23, כדי שתנחית מהלומה על האויב ממערב לתעלה. התוצאה היתה כמובן – כישלון ההתקפה ואבדן מספר רב מטנקי החטיבה.

עם השמדת חטיבת השריון 23, שהיוותה את העתודה האסטרטגית, לא נותרו בגדה המערבית טנקים מצריים, זולת חטיבת שריון בעורף הארמיות וחטיבת משמר ארמון הנשיאות בקהיר. על כך יש להוסיף כי בצהרי ה-18 באוקטובר חצתה את התעלה חטיבת שריון נוספת של האויב אשר הצטרפה אל אוגדת ברן.

נשיא מצרים ושר המלחמה לא הכירו בחשיבות התמרון בכוחות, אלא לאחר צהרי ה-18 באוקטובר, כשהשלל כוחותינו ריחפה סכנה של כיתור והשמדת רוב סוללות טילי הסאם, ובעת שכוחות האוויר של האויב נהנו מחופש פעולה דרך הפרצה אותה יצרו בהגנה האווירית שלנו. גם כאשר הבינו, כי צדקתי בדרישתי להוצאת חלק מכוחותינו מן המזרח, לא הייתה בידיהם היכולת לשער, מה עלול לקרות לאחר יומיים או שלושה. הם שיערו, כי האויב יישאר בפרק זמן זה כמות שהוא, וזו היתה טעות חמורה. לבסוף נתקבלה החלטה בדבר הוצאת דיביזיית השריון 4 בליל ה-18-19 באוקטובר. אני רציני להוציא את הדיביזיה ואת חטיבת השריון 25 בליל ה-16-17 באוקטובר; לו התבצעה תכניתי היה חל שינוי במצב. בשלב זה נתברר שהוצאת דיביזיית השריון 4 לכדה לא תחזיר את המצב לקדמותו. האויב שלח שתי אוגדות שריון למערב התעלה, שתהפוכנה לשלוש אוגדות שריון לפני בוקר ה-19 באוקטובר.

למסך הסודיות והסתרת האמת בדבר המצב ממערב לתעלה, אותו הטילה המפקד-דה המדינית, הייתה השפעה גרועה. לא רק העם המצרי הוטעה לגבי המצב האמיתי, אלא אף אנשי הכוחות המזוינים. יחידות המנהלה, יחידות ההגנה האווירית והמפקד דות ממערב לתעלה הופתעו לגלות טנקים הפותחים עליהם באש, מבלי שידעו את זהותם של טנקים אלו. כאשר נתגלה המצב לאמיתו, כבר הושמדו יחידות אלו או נשבו.

ב-18 באוקטובר בסביבות השעה 1400 הגיע הנשיא למרכז 10 והאזין לדו"ח מפי השר. לאחר מכן ביקשני הנשיא, לנסוע לארמיה השנייה, כדי לפעול למען העלאת המוראל, ולנסות למנוע את הידרדרות המצב.

19 באוקטובר

שבתי למרכז 10 בערב ה-19 באוקטובר בתום שהייה בת כיממה בארמיה. לאחר שעיינית בדו"חות שונים של המודיעין, התברר לי המצב הכללי הבא:

על המהלומה העיקרית להתבצע במזרח, ועל המהלומה המשנית להתבצע במערב. כעבור מספר שעות הגיע הנשיא למרכז 10. חשבתי להיעזר בו כדי לבטל את החלטתו האמורה של השר.⁸ הבהרתי את הצעותי, אך הנשיא לא נתן לי לסיים את דברי, איבד את סבלנותו, וצעק ברוגז: "איני רוצה לשמוע ממך פעם נוספת על הצעות אלו הנוגעות להוצאת הכוחות מן המזרח. אם תעלה נרשא זה פעם נוספת, אעמיד אותך לדין". ניסיתי להסביר לו, כי תמרון כוחות הוא דבר אחר, ונסיגה היא דבר אחר. אך הוא רגז מאוד, ולא רצה לשמוע.

דברי סאדאת פגעו בי עמוקות, וחשבתי להתפטר, אך מהר מאוד הרחקתי מחשבה זו. כיצד אנטוש את הכוחות המזוינים בעת מצוקה? מה יאמרו עלי היריבים? ברח מיד עם היווצר המשבר הראשון? החלטתי לשאת את הפגיעה והתנצלותי בפני סאדאת. אמרתי לעצמי: "אין ספק שעצביו של סאדאת מעורערים, עד כדי כך שאינו מסוגל לשאת את המצב. עלי לשאתו, ולו זמנית, למען מצרים". לאחר מכן הוצאנו פקודות הנוגעות לפעולות ה-17 באוקטובר, בהתאם להחלטה שקיבלו הנשיא והשר.

בחצות הלילה הלכתי לישון, אך בשעה 0300 הודיע לי קצין המבצעים התורן שלוא אלמנעם ואצל מבקש לשוחח עמי בדחיפות. האחרון הודיע לי, כי חטיבת השריון 25 לא תצליח לנוע בבוקר אותו יום בשל סיבות טכניות. ברור היה, כי לוא עבד אלמנעם ואצל ומפקד חטיבת השריון 25 צופים שואה לחוטבה, והם ממונינים לכרות בעיות, שייתכן ותמנענה את ביצועה של פעולת התאבדות זו. חשתי במעמקי ליבי, כי לוא עבד אלמנעם ואצל צודק, אך האחריות שהוטלה עלי באותה עת אילצה אותי להתנגד לדבריו. באופן עקרוני ייתכנו חילוקי דעות בין מפקדים קודם קבלת החלטה, אך עם קבלתה על כל אחד לפעול כמיטב יכולתו לביצועה, הן אם היא מתאימה לחוות דעתו, הן אם לאו. ההחלטה נתקבלה, ואין ממנה עתה דרך לנסיגה. לאחר שיחה ממושכת אמר לי עבד אלמנעם ואצל בייאוש מוחלט: "אבצע פקודות אלו, אך קודם לכן עלי לומר, כי חטיבה זו תושמד".

17 באוקטובר

החל בבוקר ה-17 באוקטובר התמקמו כוחות האויב מול החזית כשהם כוללים שמונה חטיבות שריון ושתי חטיבות חי"ר ממוכן. אף ברשותנו, בחזית, היו שמונה חטיבות שריון, אך מצב חטיבותינו בבוקר זה היה עלוב.

18 באוקטובר

במהלך ליל ה-17-18 באוקטובר הצליח האויב להקים גשר ראשון באזור דורסואר. על הגשר חצו שתי חטיבות שריון מהאוגדה של ברן. בבוקר ה-18 באוקטובר היו לאויב שתי

מצב זה. בערב ה-19 באוקטובר היה אפוא מערך הכוחות בחזית תעלת סואץ כדלהלן: ממזרח לתעלה היו לאויב 2 חטיבות חי"ר ו-4 חטיבות שריון, בעוד שלנו — 17 חטיבות חי"ר ו-4 חטיבות שריון. ממערב לתעלה היו לאויב 2 חטיבות חי"ר ו-3 חטיבות שריון, ולנו — 3 חטיבות חי"ר ו-3 חטיבות שריון. דנתי במצב עם אחמד אסמאעיל ואמרתי לו, כי אם לא נערוך מחדש את כוחותינו, כדי שיוכלו לעמוד בפני האיום, תתרחש השואה תוך שלושה או ארבעה ימים. באותו לילה מסוגל היה האויב לשלוח אוגדת שריון חדשה למערב מבלי לסכן את מצבו במזרח. באותה עת לא נודעה סכנה גדולה לאפשרות כיתור הארמיה השנייה, נוכח הימצאות תעלת אסמאעיל והחטיבת השריון 15 מצפון לתעלה, והימצאות חטיבת הצנחנים 150, המסוגלת להילחם 3-4 ימים נוספים. הסכנה הגדולה הייתה בדרום ביחס לארמיה השלישית. השטח מתאים לפעולת טנקים, ואפשרי היה שהאויב יפעיל באותו יום את כוחותיו האוויריים נגד כוחות היבשה שלנו, וזו הפעם הראשונה מאז תחילת הקרבות. עם העברת אוגדת שריון נוספת של האויב למערב, צפויים היו לעמוד לרשותו בגזרה הדרומית שממערב לתעלה שתי אוגדות שריון, להן יסייעו הכוחות האוויריים הישראליים, לעומת דיביזיית שריון אחת שלנו.

היה עלינו אפוא להוציא את חטיבות השריון מן המזרח, כדי שיוכלו לעמוד בפני האויב במערב. הוצאת ארבע החטיבות מן המזרח, תוך 24 השעות הקרובות, לא הייתה צריכה, להערכתי, להשפיע על שלום צירינו ועמדותינו במזרח, אלא להגביר את יכולתנו לעמוד בפני האיום במערב.

לאחר שלא הצלחתי לשכנע את השר בצדקת השקפתי, גיליתי לכמה מעוזרי את חרדתי נוכח המצב, ואמרתי כי אם לא נוציא חלק מכוחותינו מן המזרח למערב, תתרחש שואה שאיש לא יוכל לחזות את ממדיה. מפקד החת"ם, לוא סעיד אלמאחי הציע שאזמין את הנשיא ובהיר לו את המצב. במחשבה ראשונה לא התלהבתי מהצעה זו, שכן ידעתי מהי דעתו של הנשיא, מאז המחלוקת שהתגלעה ביני ובינו בחרר המבצעים ב-16 באוקטובר (שלושה ימים קודם לכן). כמו-כן סברתי, כי אחמד אסמאעיל, שהנו איש צבא קודם היותו מדינאי, לא היה מסכים למצב זה, אילולא היה נתון ללחץ מדיני. למרות זאת, במחשבה שנייה, הגעתי למסקנה, כי הזמנת סאדאת והבהרת המצב בפניו יעמידו אותו נוכח אחריותו ההיסטורית. נכנסתי לחדרו של אחמד אסמאעיל ואמרתי לו: "המצב חמור, ומחייב כי הנשיא יבוא להאזין לנקודת השקפתם של המפקדים". הוא ניסה להניא אותי מהחלטתי ואמר, כי עתה מאוחר מדי, ואין סיבה להדאיג את הנשיא, אך אני התעקשתי על כך, שנוכחותו של הנשיא במרכז 10 הנה חיונית, ולא יצאתי את

חדרו של השר אלא לאחר שהבטיחני כי יתקשר עמו מיד.

שבתי לחדר המבצעים, ולאחר מספר דקות בא השר והודיעני, כי הוא התקשר עם הנשיא, וזה הבטיחו, כי יגיע מיד. הסכמתי עם השר, כי בפגישה עם הנשיא יהיו נוכחים: אחמד אסמאעיל, סער אלשאדלי, מחמד עלי פהמי, חסני מבארק, עבד אלעזי גמסי, סעיד אלמאחי ופואד נציאר. הנשיא ועמו המהנדס עבד אלפתאח עבדאללה הגיעו למרכז 10 בסביבות השעה 2230 (19 באוקטובר). הנשיא פנה מיד לחדרו של אחמד אסמאעיל ונשאר עמו כשעה לערך, בעוד שאני נועדתי עם שאר החברים בחדר הוועידות הצמוד לחדר המבצעים, שם החלפנו דעות בדבר המצב.

לבסוף נכנס הנשיא ועמו אחמד אסמאעיל והמהנדס עבד אלפתאח עבדאללה. כל אחד מן הנוכחים סקר את מצב הכוחות בכנות מלאה. לאחר שסיימו לא ביקש ממני הנשיא לומר את דעתי ואמר: "לא נוציא כל חייל מן המזרח".

בזיכרונותיו טוען סאדאת, כי שבתי מהחזית בבוקר ה-19 באוקטובר, וכי ביקשתי "להוציא את כוחותינו ממזרח לתעלה, שכן המערב נתון לסכנה". צר לי לומר, כי זהו שקר. היינו תשעה אנשים, שאחד מהם נפטר ושמונה עדיין בחיים. אני תוהה אם אחד מהם יוכל להעיד על אמיתות טענותיו של סאדאת. למעשה, ביקשתי להוציא חלק מכוחותינו מן המזרח למערב. בקשתי זו ב-19 באוקטובר הייתה ניסיון חמישי להצלת המצב. להלן פירוט חמשת ניסיונותי:

א. ב-12 וב-13 באוקטובר התנגדתי להוצאת את דיביזיית השריון 21 ודיביזיית השריון 4 מהגדה המערבית למזרחית.

ב. ב-15 באוקטובר ביקשתי להחזיר את דיביזיית השריון 21 ודיביזיית השריון 4 לגדה המערבית, לאחר כישלון התקפתנו ב-14 באוקטובר.

ג. ב-16 באוקטובר ביקשתי להוציא את דיביזיית השריון 4 וחטיבת השריון 15 מהגדה המזרחית לגדה המערבית, והנשיא רגז עלי.

ד. ב-16 וב-17 באוקטובר החזרתי ללא ידיעת השר והנשיא שני גדודי טילי סאגר, אשר היוו חלק מעוצבותינו במערב ושקודם הצליחה הוצאו לתגבור דיביזיות החי"ר מבצעות הצליחה.

ה. ב-19 באוקטובר ביקשתי להוציא ארבע דיביזיות שריון מהמזרח למערב.

24 באוקטובר

ב-24 באוקטובר הדרדר המצב. האויב השלים את כיתור כוחות הארמיה השלישית ממזרח לתעלה וניתק אותם ממרכז הפיקוד שהיה במערב התעלה. טנקי האויב התקיפו את מרכז הפיקוד של עבד אלמנעם ואצל והשמידו אותו, כשעבד אלמנעם עצמו ניצל בנס. שתי דיביזיות חי"ר מתוגברות (שכללו 45,000 קצינים וחיילים ו-250 טנקים) ובעורפן

העיר סואץ כותרו כיתור מושלם. בעקבות כך יצא כוח זה מתחום מסך ההגנה האווירית ונחשף לסכנת הפצצה אווירית מצד האויב, בלא כל אפשרות להשיב למטוסים התוקפים.

לא היו בידינו במערב התעלה די כוחות כדי לפרוץ את הכיתור, והאויב ידע זאת. ב-24 באוקטובר ביצע חיל האוויר של האויב התקפה מרוכזת על הארמיה השלישית, תוך שהוא מצליח להשמיר את אמצעי הצליחה שהיו עדיין באזור הארמיה. בכך סוכלה כל אפשרות לנסיגת כוחות אלה. חיסול הפרצה ב-16 באוקטובר היה יכול להתבצע בקלות אילולא רגז סאדאת. ב-19 באוקטובר היה עדיין המצב בשליטתנו, וניתן היה לחסל את הפרצה אם נכון היה סאדאת לקבל את דעתי ולהוציא חלק מכוחותינו במזרח. זהו לקק קשה שעבורו שילמנו מחיר יקר.

הערות

- אלוף (לוא) סער מאמון שימש מפקד הארמיה השנייה, ואילו תא"ל (עמיד) חסן אבו-סעדה שימש מפקד דיביזיית חי"ר 2 בארמיה זו.
- הכוונה לשר המלחמה ו"המפקד הכללי של הכוחות המזוינים" קולונל גנרל (פריק-אול) אחמד אסמאעיל עלי, אשר שאדלי שימש כראש מטהו. "המפקדה הכללית" הנה מפקדת הצבא המצרי ומשמשת גם כמטכ"ל.
- שאדלי מונה שתי סיבות עיקריות להתנגדות: א. העליונות האיכותית בחימוש של השריון הישראלי, שחייבה את המצרים להימנע מכניסה לקרבות שריון בשטח פתוח שם טווח התותח הנו הגורם המכריע.
- ביחידות השריון המצריות פוזרו בין דיביזיות החי"ר שצלחו את התעלה, במטרה לסייע לחי"ר בכלימת התקפות הנגד הצפויות, והן הופעלו אפוא כתותחי ג"ט ניידים להגנה, ולא כטנקים. מצב זה הפחית בצורה משמעותית את יכולת ריכוז השריון המצרי ותמרוננו, שעה שהשריון הישראלי נהנה דווקא מיכולת כזו.
- הכחנה לניסיונה של חטיבה זו להתקדם לכיוון ראס-סודר ובלימתה עליידי חיל האוויר הישראלי.
- אלוף עבד-אלמנעם ואצל שימש כמפקד הארמיה השלישית.
- הכוונה לחטיבת משמר הרפובליקה החונה דרך קבע באזור קהיר, ותפקידה להגן על המשטר מניסיונות הפיכה.
- מסתבר כי מרכז 10 הנו מוצב הפיקוד של צבא מצרים בעת חירום.
- במבנה השלטון הנשיאותי של מצרים משמש הנשיא כ"מפקד העליון של הכוחות המזוינים" וכפוסק אחרון בתחומים הצבאי והמדיני.
- הכוונה לחטיבה 130 שהייתה פרוסה באזור האגמים המרים על גמגמישים וטנקים אמפיביים.
- הכוונה לתעלת המים המתוקים המתמשכת דרומית לאסמאעיל לכיוון מערב.
- אלוף מחמד עלי פהמי שימש כמפקד ההגנה האווירית. אלוף חסני מבארק שימש כמפקד חיל האוויר. אלוף עבד אלעזי אלגמסי שימש כראש אג"ם, אלוף סעיד אלמאחי שימש כמפקד חיל התותחנים ואלוף פואד נציאר שימש כראש המודיעין הצבאי.
- אלוף עבד אלפתאח עבדאללה שימש כמזכ"ר הצבאי של סאדאת.